

УДК 37.014.5

Придятько С.П., Зеленева О.Г. (Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «ДонНТУ»)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ХІМІЇ

Узагальнено окремі концепції сучасних технологій навчання, зорієнтованих на результат, показана необхідність впровадження компетентнісного підходу в навчальний процес і значимість реалізації його в практику навчання хімії.

Ключові слова: компетенції, компетентність, компетентнісний підхід, Болонський процес, інноваційні технології.

Процес реформування української вищої школи сьогодні набуває перманентного характеру. Курс держави на суто європейську інтеграцію, приєднання України до Болонського процесу оцінюється педагогічною громадськістю не однозначно: досить яскраво позначились контрасти між традиційними і інноваційними формами, методами і технологіями освіти. Орієнтація на засади Болонського процесу не означає необхідності кардинальної перебудови вітчизняної освітньої системи. Її стан вимагає перш за все глибокого і різнобічного осмислення, порівняння з європейськими критеріями та стандартами, визначення можливостей її вдосконалення на нинішньому етапі розвитку науково-освітнього комплексу України. Сучасний викладач вищої школи, на нашу думку, повинен не ламаючи національних традицій, використовуючи найкращі доробки вітчизняних педагогів-новаторів, визначити ефективні шляхи реалізації провідних ідей Болонського процесу. Слід відмітити, що у державній національній програмі «Освіта України XXI століття» [1] зазначено: «Існуюча в Україні система освіти перебуває у стані, що не задовольняє вимог, поставлених перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства...». Зміна і підвищення вимог роботодавців до випускника вищого навчального закладу є найважливішою причиною необхідності змін і оновлення технологій навчання.

Традиційні форми, засоби навчання, методики викладання і організація навчального процесу недостатньо сприяють багатоплановому розвитку особистості, адже вони базуються на репродуктивному типі навчання і не забезпечують якісного рівня підготовки висококваліфікованих фахівців, не відповідають вимогам сучасного виробництва, не розв'язують протиріччя між теоретичними знаннями, одержаними випускниками вузу і реальними потребами ринкової економіки.

Сьогодні наукова педагогічна громадськість єдина у розумінні того, що забезпечення престижу національної вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності випускників неможливе без переміщення центру уваги викладача з предмета, що викладається, на студента, який навчається. Досвід впровадження елементів такого підходу в Україні добре відомий: створення моделі спеціаліста-випускника, оновлення змісту навчальних програм, стандартів і кваліфікаційних характеристик, попередній розподіл студентів (проходження

виробничої практики на майбутньому робочому місці), урахування замовлень роботодавців.

Перехід до інноваційних технологій навчання, орієнтиром яких є результат теж не такий вже й новий, адже вітчизняна система освіти завжди була компетентісною, тобто орієнтованою на сферу професійної діяльності, на відміну від західної моделі, орієнтованої на академічні норми оцінки. Система освіти у Радянському Союзі, яка до речі була однією з кращих у світі, мала спрямованість на підготовку фахівців для масового, стабільного, з усталеною технологією і номенклатурою виробництва. Сьогодні ситуація змінилась: стрибкоподібно розвиваються технології, виробництво стає гнучким, вимагає підготовки фахівців іншого ґатунку, здатних виявляти активність у ситуаціях, що стрімко змінюються. Дослідженню проблеми якості підготовки фахівців завжди приділяється належна увага, зокрема, таким її аспектам, як: розробка теоретичних положень компетентісної освіти.

Концепція «компетентності» [2, 3, 4] на початку XXI століття стала провідною педагогічною теорією, вона включає широкий спектр економічних, соціальних, комунікативних умінь і навичок, що базуються на знаннях, досвіді, цінностях, які одержує особистість у процесі навчання. Компетентність в освіті – це результативно-діяльнісна характеристика навчання, яка допоможе забезпечити та адекватно оцінити якість підготовки спеціаліста. Впровадженню компетентісного підходу у навчальний процес присвячені науково-педагогічні доробки провідних українських психологів і педагогів О. Пометун, Л. Парашенко, О. Овчарук, М. Степко, С.Щиршова, які вказують на необхідність реалізації даного підходу у навчальну практику, вважають «компетентісний підхід» провідним дороговказом навчального процесу, направленим на формування і розвиток ключових і предметних компетенцій особистості. Автори [2] виділяють «Загальнопредметні компетентності», які одержує учень під час вивчення того чи іншого предмета протягом всього періоду навчання, як у загальноосвітній так і вищій школі; «Спеціальнопредметні компетентності» — це ті, що учень набуває при вивченні конкретно визначеного предмета.

Узагальнюючи визначення, пропонувані вищевказаними авторами [3, 4] і розділяючи такі поняття, як «компетенція» і «компетентність», треба зазначити, що компетентність — більш широке поняття, що включає в себе відповідні компетенції і є результатом навчання, його найважливішою метою, тобто:

- компетенція — це задана вимога до підготовки особистості, її потенційних здібностей, знань і досвіду діяльності у певній сфері;

- компетентність — це інтегральна характеристика особистості, що поєднує у собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, що зумовлюють прагнення, здатність і готовність вирішувати проблеми і завдання, які виникають в реальних життєвих ситуаціях; це володіння компетенцією, що відбивається в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності. Компетентним можна стати, набуваючи певні професійні чи життєві компетенції і реалізуючи їх у конкретній діяльності.

Постала нагальна потреба у виявленні та обґрунтуванні умов щодо впровадження сучасних підходів до організації навчально-виховного процесу. Впровадження компетентісного підходу у навчальний процес і в процес навчання хімії зокрема є неможливим без урахування структури спеціально предметної компетенції, яка містить мотиваційний, діяльнісний, когнітивний та інші компоненти.

Мотиваційний компонент включає в себе потребу, прагнення і здатність до опанування знаннями і уміннями з дисципліни, інтерес до предмету і результату навчальної діяльності. Реалізувати мотиваційний компонент можна шляхом

залучення студентів до ігрових ситуацій. Іноді, можна почути від окремих викладачів, що використання вказаного навчального прийому у вищій школі є неактуальним, адже працюємо ми з дорослими людьми. Складно і навіть неможливо, на нашу думку, погодитись з такими твердженнями, перш за все тому, що дисципліна «хімія» у технічному вузі вивчається на першому курсі і, як правило, у першому семестрі. Вказаний період характеризується складними психологічними процесами, пов'язаними з адаптацією вчорашнього школяра до навчальної діяльності у новому, невідомому йому соціальному середовищі, тому використання елементів гри є досить важливим елементом складного адаптаційного механізму. Досить відомі, але не заслужено забутими є ігри-кросворди, що містять елементи, які готують і спонукають студентів до безперервної освіти, самостійного, зацікавленого добування нової інформації. В навчальному процесі роль кросворду зводиться до формування умінь добувати та відбирати фактичний матеріал, робити власні узагальнення і висновки, це підготовчий етап до здійснення більш складної інтелектуальної роботи. Освітня функція кросворду полягає у розвитку інтелектуальної активності, самостійності, підвищенні цікавості як до вивчення окремих тем так і до предмета в цілому.

Різний рівень підготовки у загальноосвітній школі і індивідуальні особливості створюють різні можливості щодо засвоєння студентами програмного матеріалу з курсу хімії. Частина з них не встигає, потребує постійної педагогічної підтримки, інші — мають достатній, дехто — високий рівень підготовки і природні здібності, що вимагає від викладача диференціації, та впровадження діяльнісної складової в організацію навчального процесу. Так під час виконання лабораторних робіт студенти, крім експериментальної частини, обов'язково повинні зробити самостійні узагальнення, що вказано у методичних вказівках, і виконати індивідуальні різнорівневі, проблемні, або творчі завдання, за вибором. В результаті одні студенти діють за зразком, у інших — формуються уміння приймати ефективні рішення в проблемних ситуаціях, з'являється досвід творчої діяльності.

Впровадження компетентнісного підходу у процес навчання хімії підвищить ефективність навчання за рахунок діяльнісної, мотиваційної і когнітивної його сутності; буде сприяти досягненню основної мети — формуванню компетентної особистості, готової до постійного інтелектуального і професійного зростання, конкурентоспроможної на ринку праці.

Література

1. Освіта України. Нормативно-правові документи. До II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. — К.: Міленіум, 2001. — 470 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. — К.: «К.І.С.», 2004. — 112 с.
3. Пометун О. Компетентнісний підхід — найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа, 2005. — № 1. — С. 65–69.
4. Степко М. Компетентнісний підхід: його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України? // Вища освіта України, 2009. — № 1. — С. 15–18.
5. Луговий В. Системна модернізація педагогічної і науково-педагогічної освіти — необхідна умова забезпечення освітньої якості // Вища освіта України, 2009. — №1. — С. 25–27.
6. Гостева И.Н. Формирование информационной компетентности выпускника вуза в рамках непрерывного дополнительного образования // [Електронний ресурс], 2008.— URL <http://ito.ru/> / 2008.
7. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи: Матеріали до підсумкової колегії (21 березня 2008 року, м.Київ) // Освіта України, 2008. — 19 березня. — № 212–220.

© Придятько С.П., Зеленева О.Г., 2010

Поступила в редакцію 26.02.2010 г.